

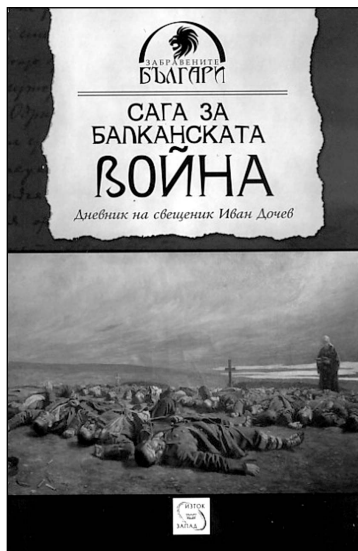
За вашата библиотека
For Your Library

Рубриката „За вашата библиотека“ е нова за списание „История“ и се изработва съвместно с авторите на блога за книги „Библиотеката“ (<http://bibliotekata.wordpress.com/>). Тя има за цел да ви запознае с някои от най-новите и атрактивни заглавия в историческата литература. Тук ще намерите не само любопитни факти и ценни препоръки, но и описани лични впечатления, които може да са ви от полза при избора на книга за вашата библиотека.

БАЛКАНСКАТА ВОЙНА ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЕДИН СВЕЩЕНИК

„Ще се иде. Ще се колят турци. Ще се гърмят патрони.
Ще се бием като лъвове срещу турците.
Ще си върнем 500 години робство“.

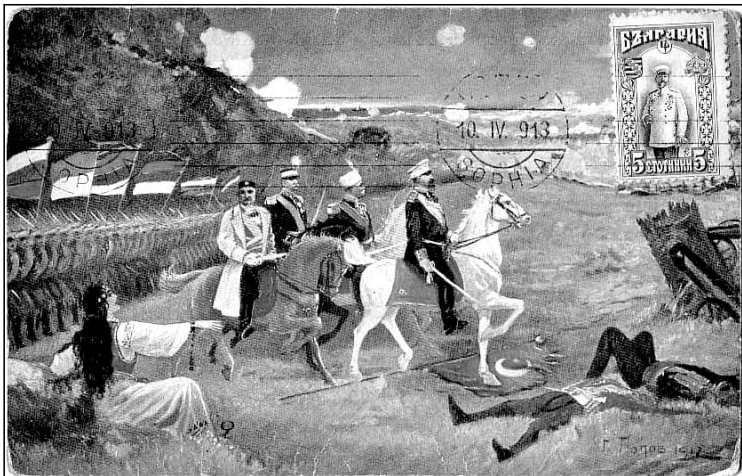
Думите са на шуменския свещеник Иван Дочев и изразяват решителната увереност не само на смирения отец, но и на всички българи по онова време, препълнили пероните, стичащи се на тълпи в изблик на национално самочувствие при вестта за мобилизацията.

Днес, 100 години по-късно, на бял свят е извадено едно уникално документално свидетелство от онова време - дневникът на отец Иван Дочев, воден от автора всеки ден в продължение на осем месеца от войната с Турция. Поднесен напълно автентично, ръкописът е запазил дори разговорния език на автора си, оставен в оригиналния му вид. Подобно нещо се издава за първи път и е изключително интересно да се съпостави с популярните спомени за Балканската война на преки участници във военните действия.

Иван Дочев не участва в сраженията по южните фронтове. Той обаче е неотлъчно с войската и изпълнява дълга си в безрадостни,

но неизбежни моменти от всяка война — опява загиналите за свободата на българските земи. Дневникът му е изключително подробен и подреден до степен, че неволно опознаваш притежателя му, разбираш

за навиците му, накъде летят мислите му, какви грижи го измъчват, какви надежди таи. По целия път от Шумен, през градове и села, из новоосвободените земи до фронтовете на Лозенград, Одрин и Чаталджа Дочев, записва всичко видяно — селяните, които ги посрещат или които бягат от опустошените си села, градовете с улиците, чаршиите, църквите и кипящия там сякаш независимо от войната живот. Наблюдава поведението на войниците и безкрайните им неволи, съчувства на гладуващите и мръзнеещи под дъжда или в студените есенни и зимни нощи. Неговото положение е несравнимо по-добро, което личи от записките. Макар да пътува с примитивна линейка, представляваща каруца, впрегната в коне, той има късмета да стои настрана от кървавите сражения, да се храни по-добре от обикновените войници и да се радва на сравнително спокойния живот на наблюдател. Това обаче не притъпява съпричастността му към страданията на войниците и той споделя грижите им — тъгата по родните места, мъката от раздялата със семействата, болката от мисълта, че нивята пустеят, докато те са толкова далеч, в непознати и чужди земи.

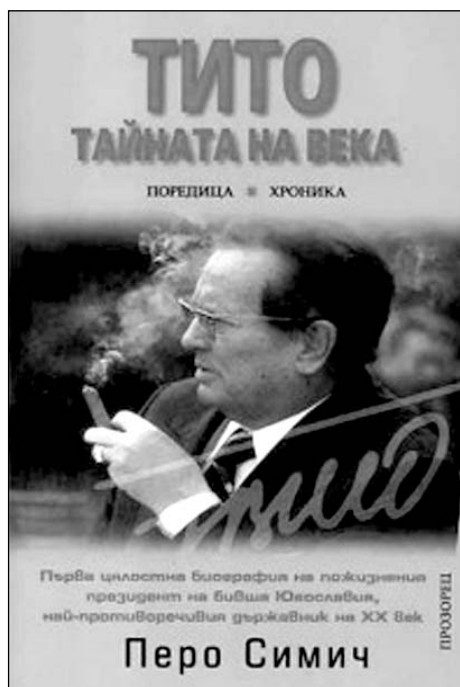
Описаните дребни случки, разговори с войниците и с местните хора, срещите и посещенията на градове и села в Югоизточна Тракия са много интересен принос към историята на Балканската война. Те дават един човешки, чистосърдечен поглед, лишен от политическа ангажираност или самоизтъкване на лични подвизи. Това е обикновената история на малкия човек, по стечение на обстоятелствата захвърлен в една несвойствена среда и принуден да върши това, за което е призван. Макар да не разказват напрегнати епизоди от сражения и батални сцени, записките на отец Иван Дочев са ценни шрихи към портрета на нашите прадеди, тръгнали на война с песни и гайди и изпитали на гърба си цялата трагедия на пропилен-

те надежди и двойствените политически игри, довели до обезсмисляне на техния подвиг.

Осем месеца след заминаването си Иван Дочев се завръща в Шумен с няколко тетрадки, изписани с молив и съдържащи всичките му разсъждения за всеки един ден от войната. Те ще престоят забравени в нечий архив цели сто години, преди да станат достъпни за читателите. И ето ги днес, в автентичен вид, простодушните думи на българския свещеник отпреди век: „Аз малко мислех за жена и деца, за приятели. Аз исках да ида, да си изпълня дълга и се върна отново при тях и да живея тих и спокоен живот“.

ТИТО: ТАЙНАТА НА ВЕКА

... Никой не знае кога е роден. Има най-малко петнадесет дати на раждане, споменати в различни документи. Никой не знае и точното му име. Но народите на Югославия и целият свят ще го запомнят като Тито. Един от най-значимите лидери на XX век, с невероятно противоречив и загадъчен живот, безкраен източник на легенди и спекулации.

„Тито. Тайната на века“ на Перо Симич е заглавието, което се опитва да запълни една празнина на българския книжен пазар. За Тито напоследък не са излизали значими публикации у нас, за сметка на големия брой книги, посветени на други световни лидери. И макар заглавието да предизвиква по-скоро очакване за нещо сензационно, следователно спорно, книгата в действителност е доста добро изследване, изградено на база огромен брой документи и без съмнение безкрайни часове на ровене из прашните архиви.

На мнозина млади хора името на Тито вероятно не говори нищо или поне съвсем малко. Делят ни тридесет години от смъртта му – време, в което са се водили многобройни спорове около личността му и въпреки това всичко е ставало някак встрани от нас, от българската действителност.

Перо Симич ни разказва за този обвит от мистерия югославски лидер и за неговия живот, преминал през толкова значими епохи и исторически събития. Преди да поеме ръководна роля в огромната държава Югославия, Тито извървява дълъг и труден път с много неравности и перипетии, които напомнят на филм за Джеймс Бонд. Воювал срещу Сърбия на страната на Австро-Унгарската империя през Първата световна война, прекарал известно време в плен в Русия и завърнал се с идеята да участва в световната социалистическа революция, Тито бавно, но сигурно изкачва стъпалата към властта. Това са и най-загадъчните му години, тъй като много моменти от тях съзнателно са

скривани както от него, така и от биографите му. Има и защо – в годините на „голямата чистка“ в Съветския съюз неговите доноси срещу потенциалните конкуренти сред югославските комунисти изпращат завинаги десетки от тях на сигурна смърт. Силно митологизираното партизанско движение и ролята на Тито в него също е тема, която подлежи на корекции в историческата памет. Почти като в романа на Оруел „1984“, в годините на своето могъщество юголидерът многократно променя отделни думички и изречения в документи и биографии, свързани с него, като по този начин подменя фактите, нагаждайки ги към една рафинирана версия.

В книгата е описано много подробно какво представлява Титова Югославия – голяма страна с много проблеми, крепяща се на една-единствена личност с особена мощ. Отбелязан е уникалният модел на държава, който Тито създава – балансът между Изтока и Запада в една бушуваща Студена война, развиваща социализъм с елементи на капитализъм и обхванала в границите си шест народа с различна етническа принадлежност и историческа съдба. Въпреки многото успехи на Титовата политика, именно „най-великият син на югославския народ“ залага и бомбата със закъснител под собственото си творение. Югославия е обречена на дезинтеграция и в някои моменти дори Тито го осъзнава, въпреки постоянните опити проблемите да се negliжират и да не се обръща внимание на засилващото се етническо напрежение и икономически срыв.

Само единадесет години след смъртта на Тито си отива и Югославия. При това в една дълга поредица от кървави войни между доскорошните сънародници. Въпреки това личността на Тито и днес е обект на носталгия сред голяма част от югославяните.

Югоносталгията в Република Македония все още е силна.

Надписът гласи: „Съюз на Титовите леви сили“.

Снимка: Димитър Петров

МИЛОШЕВИЧ: ЧОВЕКЪТ, КОЙТО РАЗКЪСА ЮГОСЛАВИЯ

„Слободан Милошевич – трагедия по сръбски“ е сред най-добрите биографии на политици и държавници. Трябва да оценим какво предизвикателство е за всеки един западен автор да пише за Балканите – този непрестанно врящ казан от сложни противоречия, нелогични поврати и чепати характери. А Адам ле Бор се е прицелил именно в сърцето на този врящ балкански казан – Сърбия. Разказвайки за живота и политическата кариера на човека, който дирижира разпадането на Югославия и после ѝ драсна клечката, английският журналист прави и опит за разкриване на по-пълна картина от безумието на балканската трагедия. Недостатъчен опит, разбира се, защото никой, който не е живял и из-

страдал съдбата си на балканец, не може да изкаже, нито да разбере мащаба и дълбочината на този затворен кръг. И все пак Ле Бор е създал една впечатляваща биография, която показва Милошевич в неговата съвсем нееднозначна същност.

Издигнал се от обикновен комунистически апаратчик до най-важния човек в държавата, Милошевич е истинско олицетворение на безскрупулния и жаден за власт политик, който дори не може да бъде наречен държавник, понеже думата е свързана със „съзидание“. За времето на неговото управление Словения, Хърватска и Босна се отцепват от посткомунистическа Югославия след поредица от кървави войни, а Косово тръгва безвъзвратно по пътя към независимостта. Авторът не спестява и някои малко известни факти за сложните връзки между лидерите на враждуващите страни. Докато хървати и сърби се избиват в една братоубийствена война, Милошевич и Туджман, ръководителят на Хърватска, си говорят приятелски, разхождайки се в градината. Отношението на западните сили също е представено критично. В югославския конфликт е голяма ролята именно на Европа и САЩ, които не правят почти нищо конкретно, за да спрат насилието и си затварят очите за очевидната истина – че всичко се извършва със съгласието и под надзора на Милошевич. Когато за никого вече не е тайна, що за човек е сръбският лидер, е прекалено късно и Косово също е в пламъци.

*Улица в Босна 15 години след края на войната.
Снимка: Георги Грънчаров*

Книгата е и впечатляващ разрез на т.нар. Сърбия, Инс. – държавата, превърната в частна собственост от Милошевич и неговото обкръжение. Държава, в която се разпореждат хора с лабилна психика като Ратко Младич и Радован Караджич и в която тоягата е в ръцете на откровени престъпници като Аркан. Името на последния стои под една много показателна за трагедията на съседите снимка – як мъж с престъпна физиономия, облечен в нещо като сръбска народна носия, препасан с пояси, с елече и овесен на гърдите огромен православен кръст, държи в ръката си автоматично оръжие. Този образ показва истинското лице на дивашкия национализъм, развихрил се в Югославия след 1989 г. Престъпници, профани, самозабравили се писатели и журналисти, футболни хулигани подклаждат огъня на онова, което ще прерасне в опустошителни войни, довели до разпад на прогресиращата до този момент балканска страна. И зад кулисите на цялата армада псевдопатриоти – авторитарният комунист, любител на всичко американско, пеещият френски песни в компания, ухажваният и отхвърлян от Запада Слобо. Истинска история за размирици, протести, война, убийства, политически машинации и човешко страдание, провокирани от онези, които никога не цапат своите ръце с тях. Онези, които издават заповедите, без оглед на последиците...